

РОЛЬ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ ПІД ЧАС ЗМІНИ У НАУЦІ ТА СУСПІЛЬСТВІ ПАРАДИГМИ «СИЛА ВЛАДИ» НА «СИЛА ЗАКОНУ»

Тези представляють міждисциплінарний підхід до дослідження усталеної парадигми та нової парадигми в правовій системі, що гіпотетично виражаються, як «сила влади» та «сила закону». За допомогою гносеологічного підходу, застосовуючи характерні для нього принципи, зокрема діалектики, історизму та практики з'ясовано, що відповідно до сучасного стану філософії права, функції права дають розуміння широкого кола професійної діяльності представників інституту адвокатури в парадигмі «сила закону», де роль інституту адвокатури набуває інших якісних характеристик. На переконання авторки, в системі координат «парадокс», саме інститут адвокатури є ключовою ланкою правової системи, що покликаний допомогти суспільству здійснити перехід від однієї парадигми («сила влади») до нової парадигми («сила закону») еволюційним шляхом, а не революційним.

Ключові слова: інститут адвокатури, парадигма, парадокс, сила влади, сила закону, функції інституту адвокатури

Загальновідомо, що парадигма – це певні загальноприйняті положення науки, тобто система цінностей, уявлень і форм про той чи інший об'єкт, об'єктивний стан суб'єкта, системи організації суспільних взаємовідносин чи наукової традиції.

Також, відомо, що отримання нової парадигми відбувається за умовною схемою: усталена парадигма, парадокс, нова парадигма.

Парадигма, як система знань має свою ідентифікацію, інтерпретацію, правила, методи, стереотипи мислення.

Якщо розвиток суспільства, гіпотетично вмістити в умовні: парадигму «сила влади», що фактично є усталеною і, парадигму «сила закону», що є новою парадигмою, то відповідно, між ними (згідно схеми розвитку) буде парадокс, як певна система координат на шляху розвитку суспільства.

Тож, ми маємо з'ясувати, як ми ідентифікуємо та інтерпретуємо одну та другу парадигми та яку роль має відігравати інститут адвокатури саме в системі координат «парадоксу».

Наука теорія держави і права розглядає державу у двох розуміннях:

- як, сукупність людей, території, на якій вони проживають, і суверенної влади (незалежної від будь-якої іншої);
- як організацію політичної влади, головний інститут політичної системи суспільства. Цей інститут, саме за допомогою норм права, спрямовує й організовує спільну діяльність людей і соціальних груп, захищає права та інтереси громадян [1, с.7].

Відповідно, поняття «право» в науці теорія держави і права визначається, як система соціальних загальнообов'язкових норм, дотримання і виконання яких забезпечується державою [1, с.8].

В контексті даного дослідження слід, також, взяти до уваги думку вчених і науковців сучасності, що юриспруденція має ширше значення, ніж юридична наука, адже вона визнає ще й використання напрацьованих юридичною наукою знань про державу і право у практичній юридичній діяльності [1, с.7].

Короткий аналіз етимології слів «влада» і «закон», а також, синтез думок та поглядів деяких філософів, мислителів, класиків у філософії права та енциклопедії права від патріархальної теорії походження держави до теорії про суспільний договір, серед яких і, вчення Жан Жака Руссо (франко-швейцарський філософ, мислитель), дасть підґрунтя для уявлення про генезис парадигми «сила влади» і «сила закону»

Так, якщо взяти для прикладу переклад з латинської мови однокорінних слів: «*imperium*» - наказ, влада, держава, імперія, «*impero*» - наказувати, панувати, керувати, управляти та «*impetro*» - випросити, вимолити, досягнути, домагатися [2, с. 92], то ми спостерігаємо певну кореспонденцію між поняттями «наказувати» і «випросити».

Актуальною і в сьогоденні залишається теза Ж.Ж. Руссо, який писав у своєму трактаті «Про суспільну угоду або принципи політичного права»: «Я хочу дослідити, чи можна запровадити в умовах громадянського ладу який-небудь легітимний і надійний порядок управління, припускаючи при цьому, що люди є такими, якими є, а закони такими, якими можуть бути. Я намагатимусь завжди пов'язувати в цьому дослідженні те, що дозволяється правом, з тим, що приписує інтерес, аби справедливість і користь ніколи не поставали відокремленими одна від одної» [3].

Аналізуючи трактат франко-швейцарського філософа-просвітника Ж.Ж. Руссо, ми можемо спостерігати генезис розвитку суспільства в умовній парадигмі «сила влади», де він згадує про найперші суспільства, зазначає, що обов'язок підкорятися батькові припиняється, як тільки припиняється природний зв'язок.

А саме, як тільки зникає потреба дітей у підтримці для виживання, коли вони стають незалежними то, сім'я може зберігатися лише завдяки домовленості.

Тобто Ж.Ж. Руссо визначає сім'ю, що виступає найпершим зразком політичного суспільства, де з'являється перший суспільний договір та надалі провідник політичного суспільства уподібнюється батькові, а народ – дітям.

Жан Жак Руссо у своєму трактаті згадує наукові погляди таких мислителів, як Арістотель, Гроцій, Гоббс, ідеї стосовно побудови суспільства яких, об'єднанні тим, що провідник політичного суспільства є пастором людей так як, його природа є вищою над «рабами» за природою, яких створило їх боягузтво і вони люблять своє «рабство».

Тож, можна припустити, що у науці зміна парадигми з «сила влади» на «сила закону» почалася дуже давно, адже, Ж.Ж. Руссо вже у XVII–XVIII ст. займався дослідженнями і пошуками у сфері права і управління з метою запровадження легітимного і надійного порядку управління суспільством [3].

Початок трансформації парадигми «сила влади» можливо прослідкувати наприклад ще з тези Ж.Ж. Руссо: «Коли право створює сила, то наслідок змінюється разом зі зміною причини, оскільки кожна сила, яка переважає попередню, успадковує також і її право. Тільки не з'являється можливість безкарно вийти з покори, як це можна зробити цілком законно, а оскільки найсильніший завжди правий, то йдеться лише про те, аби діяти так, щоб бути найсильнішим. Але що ж це за право, яке зникає із втратою сили? Якщо потрібно підкорятися силі — немає потреби коритися обов'язкові, отже, якщо не змушують підкорятися, то цього й не слід робити. Звідси видно, що слово «право» нічого не додає до сили. Воно в цьому випадку нічого не означає... Отже, слід погодитися з тим, що сила не створює права, і підкорятися ми повинні лише законній владі» [3].

На перший погляд, парадигма «сила закону» має кардинально протилежне значення по відношенню до парадигми «сила влади», що і створює певні суспільні суперечності та формально-логічні протиріччя, що в схемі розвитку нової парадигми визначається, як парадокс. Тож, задля усунення формально-логічних протиріч, звернемось до етимології слова «закон».

Так, «Lex, Legis» в перекладі з латинської мови означає - закон, правило, принцип [2, с. 298]. Тобто, в контексті тлумачення поняття «закон» з'ясовується, що в парадигмі «сила закону», влада належить саме закону, правилу, принципу, а не «найсильнішому».

Відповідно до короткої порівняльної характеристики значень термінів «влада» і «закон» можемо констатувати, що в парадигмі «сила влади», де головними критеріями виступають «наказувати» і «випросити», комунікація між елементами системи та підсистемами, що їх утворюють будується за принципом ієрархічної підлеглості.

В парадигмі «сила закону», виходячи з етимології слова «закон», ієрархічна підлеглість не зникає, а видозмінюється.

Так, в цій парадигмі, «наказують» принципи, закони, правила, а коло суб'єктів, яких стосуються ці правила у сфері тих чи інших правовідносин, мають досягати їх розуміння через істинне тлумачення, згідно принципів науки герменевтики.

Загальновідомо, що позитивне право не є статичним, воно не лише динамічне (доповнюється новими нормами, змінюється та вдосконалюється) але і відображає політику державної влади. Функції позитивного права, відповідно, теж є динамічними.

Тож, доречним є погодитись з поглядами Сливки С.С., що класифікація функцій позитивного права у філософії права (науково-пізнавальна функція, пріоритетно-формуєча, енциклопедично-рекомендуюча, владно-профілактична (попереджувальна, заборонна, імперативна, каральна) охоплює традиційну класифікацію у теорії права (регулятивна і охоронна) [4, с. 82].

Загальновідомо, що адвокатура – це незалежний, самоврядний інститут, функціями якого є захист, представництво та консультування, що в чинному законодавстві України визначаються через види адвокатської діяльності.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [5].

Отже, відповідно до сучасного стану філософії права, функції права дають нам розуміння і, широкого кола професійної діяльності представників інституту адвокатури в парадигмі «сила закону», де роль інституту адвокатури набуває інших якісних характеристик.

Так, захисна функція інституту адвокатури в парадигмі «сила закону» має зміщувати акценти на реалізацію її головної функції через інші, не менш важливі функції, зокрема, через консультативну та право-просвітницьку, що в свою чергу підвищує і значущість ролі інституту адвокатури у формуванні та функціонуванні громадянського суспільства.

Але, як нами зазначалося вище, між усталеною парадигмою і новою парадигмою існує «парадокс», як певна система координат, що існує в обох розуміннях інституту держави: як сукупності людей, що проживають на певній території так і, політичної системи суспільства.

Тож, підсумовуючи, приходимо висновку, що припущення Ж.Ж. Руссо, які висловлені ним, як: «люди є такими, якими є, а закони такими, якими можуть бути» кореспондуються із етимологією слова «закон» (з латинської мови - Lex), значення якого вміщує в себе принципи, закони і правила та дають логічний висновок, що динамічний розвиток суспільства в еру впровадження цифрових технологій до системи управління суспільними процесами пришвидшують завершення нової парадигми «сила закону».

Відповідно, в системі координат «парадокс», саме інститут адвокатури є ключовою ланкою правової системи, що покликаний допомогти суспільству здійснити перехід від однієї парадигми («сила влади») до нової парадигми («сила закону») еволюційним шляхом, а не революційним.

References

1. Teoriia derzhavy ta prava : pidruchnyk/ za ah. red. O.M. Bandurky. Kharkiv: 2018. 418 s.
2. Olenych P. M. Latynska mova: pidruchnyk. Lviv: Svit, 1993. 333 s. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk574199.pdf> (data zvernennia: 15.05.2025).
3. Zhan-Zhak Russo. Pro suspilnu uhodu, abo pryntsyipy politychnoho prava. Kyiv, 2001. S. 5-30. URL: <http://litopys.org.ua/rousseau/rous01.htm> (data zvernennia: 15.05.2025).
4. Slyvka S.S. Filosofiia prava: navch. posib. Kyiv: Atika, 2012. 255s.
5. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist: Zakon Ukrainy № 5076-VI v redaktsii vid 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (data zvernennia: 15.05.2025).

DOI 10.34132/mspc2025.01.11.14

Victoria Kurian

THE ROLE OF THE PROFESSION OF ATTORNEY-AT-LAW IN THE PROCESS OF CHANGING THE PARADIGM OF «POWER OF AUTHORITY» TO «POWER OF LAW» IN SCIENCE AND SOCIETY

The thesis presents an interdisciplinary approach to the study of the established paradigm and the new paradigm in the legal system, hypothetically expressed as “the power of authority” and “the power of law”. With the help of the epistemological approach, applying it is characteristic principles, in particular, dialectic, historicism and practice, the author finds out that, according to the current state of the philosophy of law, the functions of law provide an understanding of a wide range of professional activities of the representatives of the Bar in the “force of law” paradigm, where the role of the Bar acquires other qualitative characteristics. According to the author, in the “paradox” coordinate system, it is the institution of the profession of law which is a key element of the legal system and which is designed to help society make the transition from one paradigm (“the power of authority”) to a new paradigm (“the power of law”) in an evolutionary way, rather than a revolutionary one.

Keywords: institution of the profession of lawyer, paradigm, paradox, power of authority, power of law, functions of the institution of the profession of lawyer

Відомості про автора / Information about the Author

Вікторія Кур'ян, доктор філософії у галузі «Право», старший викладач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, e-mail: advokat-law-firm@ukr.net, <https://scholar.google.com/citations?user=KApQI3MAAAAJ&hl=uk>

Victoria Kurian, Doctor of Philosophy in Law, Senior Lecturer at the Department of Constitutional and Administrative Law and Procedure, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, e-mail: advokat-law-firm@ukr.net, <https://scholar.google.com/citations?user=KApQI3MAAAAJ&hl=uk>

© В. Кур'ян
22.05.2025.

Стаття отримана редакцією